

MÜTEFERİKA

Kitabiyat Dergisi Kış 2006/2 • ISSN 1300-6479

Ahmet EKREM	3	<i>Muallim Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun Anıları (1911-1936 Hocalığının 25. Yıldönümü)</i>
Arda ODABAŞI	49	<i>"Genç Kalemler" İncelemelerindeki Hatalar</i>
Erol ÜYEPAZARCI	85	<i>Türkiye'de Çıkan İlk Mizah Dergisi'nin Öyküsü: "Terakki, Terakki-Eğlence ve Letaif-i Asâr"</i>
Mustafa DUMAN	107	<i>Kitap Müzayedeleri ve Müzayede Katalogları Açıklamalı Bibliyografyası (1985-2000)</i>
Ali BİRİNCİ	145	<i>Sait Molla'nın Serencanı</i>
Ebru SÖNMEZ	159	<i>"Bir Devri Hürriyet/Mesrutiyet Dergisi: Demet"</i>
Stefo BENLİSOY	183	<i>"Mektep Müzesi Dergisi "Aile Müdireleri" Yetiştirmek"</i>
Murat KORALTÜRK	215	<i>Liman Mecmuası ve Dizini</i>
Eyüp AKMAN	229	<i>Kastamonulu Feride Hanım Divanı ve Divândaki Yerel Kültür Unsurları</i>
Ali Adem YÖRÜK	239	<i>Örikağasızade Hasan Sırrı Bey ve Hatıraları</i>
Mustafa ŞAHİN	257	<i>Us Kardeşler Arasında İlk Yazılı Sözleşme</i>
Çiğdem KILIÇ	265	<i>"Yazı Sözü'nün Tasviridir" Şemseddin Sâmî'nin Usûl-i Tenkit ve Tertibi (1886)</i>
Yusuf ÇAĞLAR	273	<i>İzzet Melih Devrimi'in Mahrem Günlükleri</i>
Ayhan VERGİLİ	283	<i>Hilmi Ziya Ülken Bibliyografyasına Yeni Katkılar [57 Adet Ek Yayın]</i>
Berkiz BERKSOY	293	<i>Ek 1. Kadın Yazıları: Bir Mektup</i>

Eyüp AKMAN*

KASTAMONULU FERÎDE HANIM DİVÂNI VE DİVÂNDAKİ YEREL KÜLTÜR UNSURLARI

Baharzâde Feride Hanım, Osmanlı Devleti zamanında Kastamonu'nun yetiştirdiği elliye yakın divan şairlerinden¹ biri, yine o dönemde Kastamonu'da yetişen ikinci kadın şairimizdir. Kastamonu'nun yetiştirdiği ilk kadın şairi Fatih zamanında yetişmiş olan Zeynep Hatun'dur.

Aşağıda bahsedeceğimiz çalışmaya kadar, Feride Hanım üzerine ansiklopedik bilgi ve makalelerin dışında müstakil bir çalışma yapılmamıştı. Kastamo-

* Dr. Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

¹ Bu şairlerin isimlerinin kim olduğunu öğrenmek için Müzahir KILIÇ'ın "Şuara Tezkireciliğinde Kastamonulu Latîfî ile Başlayan Mahallilik Tartışması ve Kastamonulu Divan Şairleri, İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu, Ank. 2005, s.189-193" isimli yazısı ile Nail Tan-Özdemir Tan'ın "Gurur Kaynağımız Kastamonulular" isimli eserlerine bakılabilir.

nu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Bünyamin ÇAĞLAYAN 2006 yılı yazında Feride Hanım Divan'ı günümüz alfabesine çevirerek yayımladı.² Bünyamin Çağlayan'ın yayınladığı bu nüsha, orijinal nüsha olmayıp şairenin torunu Raif Bey'in müsveddelerden faydalanarak tertip ettiği nüshadır. Bünyamin Çağlayan bu eser hakkında şunları söyler: "Bu eser Ankara Millî Kütüphane'de Yazma Eserler Bölümü'nde 436 kayıt numarası ile muhafaza edilmektedir. Raif Bey ilk sayfada yer alan notunda bu şiirlerin tesadüfen ele geçirilenler olduğunu ve başka şiirlerin de olacağını tahmin ettiğini belirtir. Yine ilk sayfada yer alan bir başka notta bu nüsha ile Feride Hanım'ın kendi eli ile yazılmış nüshanın cönk ve diğer mecmuaların şairenin torunlarından İlk Mektep Muallimi Hamid Cemal Beyden satın alındığı kaydı yer alır. Divanın baş tarafında Muhasebe-i Vilayet Ketebe-i Mütameyyizânından Râif Efendi ve Kastamonu Üdebâ-yı Nevresîdânından Hâce-zâde Tevfik Efendi'nin söyledikleri manzum takrizler yer alır. Bundan sonra yer alan şiirlerin başlıkları sırası ile şöyledir: 3 Münacat, Esâtîze-i Ulemâ ve Şuarâdan Pederim Râşid Efendi'nin Na't-i Şerifine nazîre, Gazel-i Emrah Tahmîs-i Ferîde, Na't- Hazret-i Nebevî, Mersiye-i Cenâb-ı Şehîd-i Kerbelâ, Mersiye-i Meydânî Tahmîs-i Ferîde, Cenâb-ı Dergâh-ı Müfessir Alaaddin (Sıdkî) Tahmîs-i Ferîde, Kasîde-i Hazret-i Pîr Şa'bân-ı Velî(Müseddes), Ecille-i Ulemâdan Kastamonulu Sırtlı Ali Efendinin Vefâtında Söylenilen, Zevcem Ali Râif Efendinin Vefâtında Söylenilen, Vâlide-i Müşfikemin Hîn-i Vefâtında Söylenilen, Kasîde-i Kudûmiye Vâli-i Kastamonî Der Hakk-ı Sırrı Paşa, Müşîrân-ı Kirâmdan Said Paşanın Kastamonu Vâliliğinde Söylenilen, Efâhim-i Vüzerâ-yı Saltanat-ı Seniyyemiz (Sırrı) Paşanın Kastamonu Valiliğinde Söylenen, Mehmed Reşid Paşanın Kastamonuya Def'a-i Sâniyede Vâliliğe teşriflerinde Söylenilen, Kasîde-i Ramazâniye Der Hakk-ı Kastamonu Merkez Nâibi Şükri Efendi, Der Hakk-ı Sadr-ı Esbak Hamdi Paşa, Kasîde-i Ramazâniye Der Hakk-ı Ayşe Hanımefendi, Kudûmiye der Hakk-ı Leylâ Hanımefendi Halîle-i Vâli-i Vilâyet Sırrı Paşa, Kasîde der İnşâ-yı Dergâh-ı Hazret-i Pîr Şa'bân-ı Velî Kadde-se Sırruhu'l-Celî, Kasîde-i Nev-sâl, Sadr-ı Esbak Hamdi Paşa'ya, Gazel-i Rıf'at Tahmîs-i Ferîde. Gazeliyyât bölümünde 48 gazel ile 2 nâ-tamam gazel yer alır. Aralarda birisi kendi gazelini, üçü de Râmiz, Hâfız Said Beğ ve Rıfat'ın gazellerini tahmis, 1 terhib-i bend, 1 şarkı, 1 müstezad, 1 mesnevî, 3 kıta ve 1 beyit yer almaktadır. Eser içine ayrı olarak konulmuş kağıtlarda da Pâdişah Abdulhamid için yazılmış bir kasîde bulunur. Gazellerinin 4 tanesi Raşid Efendi, 2 tanesi Leylâ Hanım, 2 tanesi Sâmih Molla, birer tanesi Vâsıf, Said Efendi, Mâhir Efendi, Hıfzı Bey, Meydânî ve Tevfik Efendi'ye nazîre olarak yazılmıştır. Gazeller bölümünde yer alan şiirler diğer nazım şekilleri de birlikte düşünülerek harflerine göre tertip edilmiştir."³

Çağhan Ofset Matbaacılıkta basılan bu kitabın sayfa sayısı VI+153'tür ve ki-

² Bünyamin Çağlayan: *Baharzâde Feride Hanım Divanı*, Ankara 2006

³ Bünyamin Çağlayan: a.g.e s.16

tabın boyutu küçük ebattadır.Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Vakfı Başkanı Fikri YAZAN'ın desteğiyle ortaya çıkan bu kitabın Türk ve Kastamonu kültürüne ettiği hizmet büyüktür. Kitabın sonunda bir indeks ve Feride Hanım'ın kabrinin resmi vardır. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki, bu eserin geniş halk kitleleri tarafından okunması için ya şiirlerin karşısına günümüz Türkçesiyle çevirisi ya da eserin sonuna bir sözlük konulması faydalı olurdu. Kitabın diğer baskılarında, sayın Bünyamin Çağlayan'ın bu önerimizi dikkate alacağını temenni ediyoruz.

Aşağıda, bu divanda geçen bazı şahsiyetler hakkında bilgi vermeye çalıştım fakat hepsine değinme şansım olmadı. Kitabın diğer baskılarına birer dip veya son notla bu şahsiyetler hakkında bilgi de ilave edilirse, değerli olan bu çalışmanın daha değerli olacağını kanaatindeyim.

Bu kitaptan anladığımıza göre Feride Hanım 1253/1837-1321/1903 yılları arasında yaşamıştır. Baharzâde Hamâmi Mehmed Râşid Efendi'nin kızıdır. Kültür düzeyi yüksek bir ailede yetiştiği için Feride Hanım, eğitiminin büyük bir kısmını müderris, şair ve hattat olan babasından almıştır. Yedi yaşında hafız olan ve Arapça ve Farsça'yı öğrenen Feride Hanım, şair babasının da tesiriyle şiire yönelmiştir. 16 yaşında Kastamonulu Divan Kâtibi olan Ali Raif Efendi ile evlenerek İstanbul'a gider. Beş yıllık bir evlilikten sonra eşinin vefatı üzerine memleketi Kastamonu'ya dönen Feride Hanım, ömrünü burada tamamlar.

Feride Hanım usta bir şair olarak Fatin Tezkiresinde de zikredilmektedir. Daha İstanbul'a ilk gittiği yıllarda Fatin Tezkiresine dahil edilen gazelinin ilk beyti şöyledir:

*Fikr idüp baht-ı siyâhım katı yandım bu gice
Cevr ü cânan ile canımdan usandım bu gice*

Feride Hanım, şiirlerinin çoğunu, yaşadığı muhite ve orada meydana gelen olaylara hasretmiştir. Bunu aşağıda etraflıca inceleyeceğiz.

Feride Hanım'ın dili, zaman zaman konuşma diline varacak kadar sadedir. Fakat gelenek icabı bu dil, bazan da yabancı terkiplerle sadelikten uzaklaşmıştır. Onun sade şiirlerine örnek olarak aşağıdaki beyit ve mısraları gösterebiliriz:

Eşinin vefatı üzerine söylediği şirden:

*Yumdı çeşmin bu fenâdan baş açık yalın ayak
Söylerim bu mısra-ı daim olup pür-ihtirâk(14.şiiir)*

Sade dil ile yazdığı şiirlerine örnek olarak şu dörtlüğünü de verebiliriz:

*Ey meh-i âlî neseb afv it suçum küsme bana
Eyleme gayrı gazab afv it suçum küsme bana
Bu dil-i bîmârımı kahr odına yakma aman
Eyleme gayrı gazab afv it suçum küsme bana (30.şiiir)*

XIX. yüzyılda Kastamonu, büyük bir eğitim ve kültür merkezi, şairlerin ve âşıkların durağı konumundadır. Feride Hanım da şehirde bulunan âşık ve şairlere kayıtsız kalmamıştır. Bir ara Kastamonu'ya uğrayan Erzurumlu Emrahla dahi karşılıklı şiirler söylediğini Eflatun Cem Güney'den öğreniyoruz. Divanından anladığımıza göre de, gerek Feride Hanım'ın başkalarına, gerekse Feride Hanım'a yazılan takriz ve nazireler, Kastamonu'da kuvvetli bir edebî muhitin varlığını göstermektedir.

Feride Hanım Divanı'nı incelediğimiz zaman gördük ki, Feride Hanım -her ne kadar Divan Şairi kabul edilse bile- halktan, yaşadığı çevreden kopuk değildir. Başta valiler olmak üzere devletin diğer memurlarına şiirler söylemiş, onların Kastamonu'ya geliş ve ayrılışlarındaki sevinç ve üzüntülerini yine şiirle dile getirmiştir.

Kastamonu'ya vali olarak gelen Sırrı Paşa⁴ için söylediği şiirin bir beyti şöyledir:

*Bâ-husus bu Kastamonu'ya kudûm-i devletin
Hep ahâlîsi ser-â-ser hürrem ü handân olur* (18.şiir)

Mehmed Reşid Paşa'nın⁵ ikinci kez Kastamonu'ya vali olarak atandığında da "gelen" redifli şiirini söylemiştir:

*Sâye-endâz olıcak bu Kastamonu üstüne
Zill-ı Mevlâdan didiler mâh-ı tabandır gelen* (19.şiir)

Osmanlı döneminde, özellikle XIX.yüzyılda Kastamonu, yoğun ve canlı olarak dinî ve tasavvufî bir hayatın yaşandığı bir vilayettir. Ona bu mistik havayı yükleyen şüphesiz Şeyh Şa'ban-ı Veli'nin bu şehirde yaşamış ve medfun oluşudur. Şeyh Şaban-ı Veli, bildiğimiz gibi Halvetî tarikatının Şabaniye kolunun kurucusudur. Dolayısıyla Kastamonu'da pek çok şair, edip ve sanatçı Halvetiliğe, dolayısıyla Şeyh Şaban-ı Veli'nin kurduğu tarikata intisap etmiştir. Bunlardan birisi de Feride Hanımdır. Bu durumu aşağıdaki şiirlerinde daha net takip edebiliyoruz:

*Tarîk-ı halvet içinde bana hem yâr kıl pîrim
Tutam dâmânını dâim rızâsını talebkâr it* (2.şiir)

*Himmet-i pîr ile bizler seyr-i dil-sır olmuşuz
Matbah-ı feyz-Hudâdan şâkirân-ı Halvetiz* (12.şiir)

Feride Hanım'ın cemiyetten kopuk bir şair olmadığını söylemiştik. Bunu, etrafında cereyan eden olaylara gösterdiği ilgi ile de anlayabiliriz. Bu ilgi, muhak-

⁴ Sırrı Paşa, 8 Kasım 1881-4 Ocak 1883 tarihleri arasında Kastamonu'da valilik yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Eski, *Kastamonu Valileri*, Ank.2000, s.17

⁵ Mehmed Reşid Paşa hakkında bilgi için bkz. Mustafa Eski, a.g.e s.86

kak Kastamonu'da vuku bulan bir olay veya duruma göre söylenmiş şiir, düşülmüş tarih olarak kendini gösterir. Feride Hanım, günümüzde Şeyh Şaban-ı Veli külliyesinde yer alan ve bu yıl tamiri gerçekleştirilen iki konağın yapılması üzerine bir şiir yazmış ve tarih düşmüştür. Bu şiirden ve düşülen tarihten bu konakların (şair bunu kasra benzetmiş) 1261/1844 yılında inşa edildiğini anlıyoruz. Misafirhane olması amacıyla inşa edilen bu yapılar hakkında Feride hanım şunları söyler:

*Hususân Kastamonu' da Şeyh Şa' bân Efendinin
İmâret eyledi dergâh-ı vâlâsın dahi ol şâh*

*Yapıp ol âsitâne bir saray-ı kasr-ı zîbâyı
Ki mihmân-hâne-i dervîş için kurdu binâ nâgâh*

*Sene bin ikiyüz altmış birinde ol şeh-i âlem
Bu hankâh-ı Pîri itdi ihyâ hasbeten lî'llah (24.şiir)*

Feride Hanım, Kastamonu'da medfun ve meşhur olmuş diğer velilere de kayıtsız değildir. H.665/1266-747/1346 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen Müfessir Alâeddin (Sıdkî) için de bir tahmis yazmıştır. Bu şiirinde Feride Hanım Alaeddin Efendi'den himmet dilemektedir:

*Âsiyim kıl sun şefaât ol Habîb-i Kibriyâ
Ey Müfessir Alâeddin kıl himmet bana
Vâdî-i isyanda kaldım lutf idüp ol reh-nümâ (10.şiir)*

Şeyh Şaban-ı Veli için yazdığı bir kasidesinde Feride Hanım, Şeyh Şabanı Veli'yi şöyle vasıflandırır:

*Şüphe yoktur ol velâyet Kafının Ankasıdır
Mâsivâyâ bakmayan hem dâde-i binâsıdır (11.şiir)*

Feride Hanım'ın değer verdiği kişiler sadece velîler değildir. O, zamanında meşhur olan din bilginleri ve âlimlere de değer vermiş onlar için şiirler yazmıştır. Bu âlimlerden biri de Sırtlî lakabıyla tanınan Senâi Ali Efendi'dir. (Ali Efendi 1814 yılında Araç - İğdir'e bağlı Rebatı köyünde doğmuştur. Kastamonu'da zamanın ünlü medreselerinde ders alarak icazet sahibi olmuş ve Nakşibendi tarikatına intisap etmiştir. 1871 yılında pek çok öğrenci yetiştirerek vefat etmiştir.⁶

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz:Nail Tan-Özdemir Tan: *Gurur Kaynağımız Kastamonulular IV*, Ank. 2005, s.207

Ali Efendi'nin ölümü için yazdığı mersiye (13.şiiir)Feride Hanım'ın ilim erbabına verdiği önemi gösterir.

Feride Hanım'ın şiirleri incelendiğinde içerisinde halk diline ait sözlerin, deyimlerin ve folklorik unsurların da yer aldığı görülmektedir:

Deyimler:

1-“Mağrur olma, senden büyük Allah var” deyimi bir gazelinde şöyle geçer:

*Mest-i nâzım pek de mağrur olma hüsn ü ânına
Sen de ben gibi olursun mübtelâ âlem bu ya (28.şiiir)*

2-“Dosta düşmana güldürmek” deyimi de bir şiirinde şu şekilde kayıtlıdır:

*Feda olsun yoluna baş ile cânım kabûl eyle
Tek ağıyarı bana güldürme gel cânanım insâf it*

3-“Duş gelmek veya düş olmak”. Kastamonu ağzında bu deyim “İyi insanlara düş gelesin”cümlesindeki anlamıyla karşılaşmak şeklinde kullanılır. Feride Hanım buna şu dizelerinde yer verir:

*Kimseler dût olmasın sen dîdesi sehhareye
Mest-i çeşminde olan ol gamze-i hûnhâreye(35.şiiir)*

*Dâd elinden dilimin âh kime derdim diyeyim
Sabrı güç çâresi güç derde beni dût itdi (84.şiiir)*

4- “Güm güm gümletmek”. Bu söz daha ziyade halk ağzında ve türkülerde geçmektedir. Feride Hanım'da bu söz, şöyle geçer:

*Atma topı ey Feride ma'rifet meydanına
Düşürür vehme dil-i dânâyı güm güm gümledir (38.şiiir)*

5-“Kara bahtlı olmak”. Bu deyim, özellikle aşıkлар arasında “Aşıkların bah-tı kara olur.”şeklindedir. Feride Hanım da bu gerçeği şöyle dile getirir:

*Safha-i ruhsâra gelmiş didiler müşğîn hat
Bahtı kara oldı uşşâkın değil ise galat (48.şiiir)*

6-“Yanına bırakmamak veya yanına koymamak”. İntikam almak şeklinde Kastamonu ağzında kullanılan bu deyimi Feride hanım, Terkiб-i bendinde şöyle kullanmıştır:

*Yanına sanma kalur eylediğın bunca vebâl
Siteminden gece gündüz ider âh ehl-i kemâl (54. şiiir)*

*Leb-teşne şehîd itdi Hüseyñ şâhı o gaddâr
Kor mı size bu işleri ol Haydar-ı Kerrâr (8. Şiir)
7-“Benzine kan gelmek”.
Bir tesellî kerem it benzime gelsün kanım
Âb-ı lütfunla söyündür bu dil-i sîzânım(54.şiir)*

Yukarıdaki “söyündürmek” sözü de “söndürmek” anlamında Kastamonu ağzında sık kullanılan bir sözdür.

8-“tâ, tamam” uzaklık ifade eden bu sözcük, Kastamonu ağzında bazen şu cümlede geçtiği şekliyle kullanılır: “Bugün tamam Kuzeykent’e kadar yürüdüm.” Feride Hanım da bunu şu beytinde ifade etmiştir:

*Bilmem o cefâ-pîşe aceb yâr olacak mı
Ol itdiği ahđini tamâm subha dek andım (59.şiir)*

9-“Eğîn veya eğnine giymek” Üstüne veya üzerine giymek anlamındadır:
*Nezâket câmesin ser-tâ-kadem giymişsin eğnine
“Refîk” itmiş Hudâ tevfikını sultânıma her ân (63.şiir)*

10- “Başına kakmak”.

Bana itdikleri cevri heme-ân yâd idişim
O cefâ-pîşe için başına kakmak değil (65.şiir)

• 11- “El aleme karşı”.

*Âh ider miydim ele karşu merâkım olmasa
Neyler idi dilde gam şu bu merâkım olmasa (70.şiir)*

12-“Baştan ayağa bir şeye boyanmak”.

*Şol kadar hicrinle akdı gözümden hûn-âb
Başdan ayağa değîn kana boyandım bu gece(71.şiir)*

13-“Hasedinden çatlama”

*Ney gibi sîne-i ağyar hasedinden delinir
Göricek meclis-uşşâkda ey mâh seni (76.şiir)*

14-“Kılı kırk yarmak”.

*Pek inceden ince arama her sözü ey dil
Hiç bahs-i miyânı ile kul kırk yararır mı (77.şiir)*

15-“Gayrı”, “artık” anlamındaki bu edat da Kastamonu ağzında sık kullanılır. Eyleme gayrı gazab afv it suçum küsme bana (30.şiir)

16-“Başı bağı olmak veya başını bağlamak” Bu deyim halk arasında evlendirmek anlamındadır. Bir gazelini Feride Hanım “başım bağıdır”redifiyle oluşturmuştur. Feride Hanım’ın eşi genç yaşta vefat edince kendisi Kastamonu’ya dönmek zorunda kalır. Gerek döneminin ve gerekse içinde yaşadığı muhitin kadınlara özellikle dul kadınlara bakışı herkesçe malumdur. Öyle zannediyorum ki Feride Hanım “Senin başını bağıyalım”diyenlere bir yanıt olarak bu gazelini yazmış olmalıdır.

*Tâ elest bezmindeki peymâna başım bağıdır
Ol zamanda itdiğim îmâna başım bağıdır
Halvetiyim intisap itdim tarîk-ı esleme
Dir Feride Hazret-i Şa’bana başım bağıdır (4.şiiir)*

Dua ve beddualar:

1-“Mekanın cennet olsun”.

Mekânım cennet olsa da yok zerre ârâmım (44.şiiir)

2-“Benden beter olsun”.

Nice ben soldum ise ol adû dahi beter olsun (64.şiiir)

3-“Bana ettiğini o da bulsun”.

Feride isterim Hakdan bana itdiklerin bulsun (64.şiiir)

Halk ağzında pek kullanılmayan ancak Feride Hanım’ın, altın saatinin kaybolması üzerine söylediği şiirde, güzel benzetmelerle kurulmuş beddualar vardır:

*Zer gibi zerd ola rûyı hem ayarı naks ola (75. Şiiir)
Rûyı zerd olmak (benzi, yüzü solmak anlamındadır.)
Yelkovan-veş rûz u şeb rızkı için çeksün taab
Soksun akrebler vücudın göre renc ü mihneti*

Bu beytinde Feride Hanım kelimelerle çok güzel oynayarak saatini çalana beddua etmektedir. Saati çalana, gece gündüz yelkovan gibi dönerek sıkıntı çeksin, akrepler (saatin akrebi)vücudunu soksun ve sıkıntı ve mihnet nasıl olurmuş görsün, diyor.

Feride Hanım Divan’ında yukarıdaki unsurlardan başka rastlayabildiğimiz folklorik unsurları da şöyle özetleyebiliriz:

Bazı şiirlerinde Feride Hanım halk hikayelerimize de telmihte bulunarak bu hikayelere yabancı olmadığını bizlere göstermektedir:

*Gâh Vâmık gân Azrâ gâh Leylâ eyledi
Gâh Mecnun-veş hakaret geldi bu aşkdan bana (79.şiiir)*

Aşk idi hem Yusufu zindana ilka itdiren

Çün Züleyha-veş melâmet geldi bu aşkdan bana (79.şiiir)

Feride Hanım Divanı'nda karşılaştığımız diğer bir tür de ağıttır. Kastamonu'da ağıt yakmak tabiri yerine “yas etmek” tabiri kullanılmaktadır. Feride Hanım, annesinin vefatı üzerine yazdığı şiirinde bu tabiri kullanır:

Nice ben itmeyeyim derd ile yas ü mâtem

Mâderim göz yumuben eyledi terk-i âlem (50.şiiir)

Feride Hanım Kerbela şehitleri için de bir mersiye yazmıştır. Bu da bize göstermektedir ki Kerbela olayı ve acısı her Muharrem ayında Kastamonu'da hissedilmektedir.

Ah eyle gönül geldi yine mâh-ı muharrem

Giy karaları eyle bu dem yas ile mâtem (8.şiiir)

Feride Hanım'ın yazdığı Ramazaniye'lerde de folklorik unsurlar bulabilmekteyiz.

Halk arasında Ramazan ayının müstesna bir yeri vardır. Adeta Ramazan ayı, ismi gibi kişileştirilir ve o memnun edilmeye çalışılır. Bu ayı memnun etmek demek, bu ayda oruç tutmak, bol ibadet etmek, günahlardan tevbe etmek demektir. Bu ayı memnun etmek için hizmette kusur edilmemesi lazımdır, aksi taktirde bu ay bize küser. Yine bu ayın başlangıcında ve sonunda “hoş geldin” ve “güle güle” şeklinde ilahiler söylenerek törenler düzenlenir. Feride Hanım Ramazan ayında kusur ettiklerini ama yine de bu ayın tekrar geri geldiğini şu beytiyle anlatmaktadır:

Gerçi hudmette kusûr itmişdik biz o zaman

Hamdenlillah yine afv eyleyerek geldi bu dem (22.şiiir)

Bugün Kastamonu'da hâlâ sahur topu atılmaktadır. Bu geleneğin yaklaşık 150 yıl öncesinde de olduğunu yine Feride Hanım'ın bir beytinden anlıyoruz:

Top-ı sahur değil cümleyi bîdar kılan

Na'ra-i ahım ile böyle inilder âlem (22.şiiir)

Feride Hanım'ın diğer Ramazaniye'sindeki bir beyitten de o yıllarda bile minarelerde kandillerin yandığını öğreniyoruz:

Giceler cümle menâr üzre yanıp kandiller

Çamiân olmada reşk-âver-i hûrân-ı cihân (20.şiiir)

Son olarak Feride Hanım'ın kıyafeti üzerine de birkaç söz söyledikten sonra yazımızı bitirelim.

Feride Hanım gibi bir şair olan Leylâ Saz Hanım (Kastamonu Valisi Sırrı Paşa'nın hanımı), Feride Hanım ile yakından ilgilenmiş, aralarında yakın bir dostluk oluşmuştur. Bu yakın dostluklarını birbirlerinin şiirlerine nazireler yazmak suretiyle daha da ilerletmişlerdir. Feride Hanım'ı "Anadolu'da bir kır çiçeği" olarak tarif eden Leyla Saz, hatıralarında, Feride Hanım'ı ziyarete gittiği bir günde onun odasını ve giydiği elbiseleri şöyle anlatmaktadır: "...Gittim. Odacığının köşesinde buldum. Dallı koyu pembe entarisinin üstüne küçük bir şal parçası kuşanmış, kesik saçlı başını oyalı koyu renk yemeni ile kundalayıp incecik örgü saçını yandan kundağın arasına sokmuş, İstanbul'da gördüğü yaşlı hanımların kıyafetinde derli toplu tertemiz odasının erkan şiltesine oturmuş bir kitap mütâlaa ediyordu."⁷

SONUÇ olarak şunu açık ve net bir şekilde diyebiliriz ki Feride Hanım, divan şairi olarak görülse bile, yazdığı şiirleriyle toplumdan kopuk bir hayat yaşamamış, zamanını, Kastamonu kültürü ve yaşayışını, klasik şiir kaideleriyle, şiirlerinde çok iyi bir biçimde aksettirmiştir. Bu kısa tahlilimizle Divan şiirinin ve şairinin hayattan kopuk, yaşadığı çevreye kayıtsız kalmadığı gerçeğini bir kez daha hatırlamış olduk.

⁷ Bünyamin Çağlayan, a.g.e s.10